

Információszerzés

05/298

CARDEN, Mark: Library portals and enterprise portals. Why libraries need to be at the centre of enterprise portal projects = Inf.Serv.Use. 24.vol. 2004. 4.no. 171-177.p.

A könyvtári és a vállalati portálok. Miért legyenek a könyvtárak a vállalati portálok létrehozásának kulcsfigurái?

Portál; Üzemi tájékoztatási központ

Mialatt a könyvtárosok a könyvtári OPAC könyvtári portállá alakításával foglalkoznak, amit meta-keresést nyújtó kapuk hozzáadásával érnek el, fenn-

tartó intézményeik átfogó intézményi portál kifejlesztését kezdik el (amit gyakran „vállalati portálok”-nak neveznek) olyan technikák, módszerek és technológiák felhasználásával, amelyek ismeretlenek a könyvtárosok számára. Ennek következtében olyan vállalati portálok alakulnak ki, amelyek nélkülülzik az információszerzési tapasztalatokat, s ez a helyzet veszélyezteti a könyvtár szerepét és láthatóságát. A cikk tisztázza a könyvtári és a vállalati portálok között különbséget, és esettanulmányt mutat be a könyvtárosok számára annak bizonyítására, hogyan lehet részt venni és vezető szerepet vállalni a vállalati portálok kialakításában.

(Autoref.)

Lásd még 319

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Általános kérdések

05/299

OPPENHEIM, Charles – SMITH, Victoria: Censorship in libraries = Inf.Serv.Use. 24.vol. 2004. 4.no. 159-170.p. Bibliogr. 66 tétel.

Cenzúra a könyvtárakban

Cenzúra; Felmérés; Közművelődési könyvtár; Olvasáskorlátozás

A cenzúra olyan téma, amely végig jelen volt az írott történelem folyamán. Kezdetben egyének és csoportok arra használták, hogy megakadályozzák és ellenőrizzék elméletek és információk létrehozá-

sát, elérését és terjesztését. Különböző formákat öltött és különböző okokból nyilvánult meg. A könyvtárosok és a cenzúra viszonya mindig ellentmondásos volt. A nehézséget az a konfliktus okozza, amely a könyvtárosnak a használók szolgálata iránti és a könyvtárat fenntartó szervezet iránti elkötelezettsége között áll fenn. A vallás, a politika és a szex különös gondot okoz. A tanulmány azt vizsgálja, mi a könyvtáros szerepe a vitatható információkhoz való hozzáférés megkönnyítésében. A szerzők szerint a szellemi szabadság – amelyet a könyvtárban gyakran nehéz megvalósítani – olyan ideál, amely a könyvtárosi hivatás lényegének tekinthető.

(Autoref. alapján)

Nemzetközi könyvtárügy

05/300

TAX CHOLDIN, Marianna: Libraries in continental Europe: the 40s and the 90s = J.Doc. 61.vol. 2005. 3.no. 356-361.p. Bibliogr.

Európai könyvtárak a 40-es és a 90-es években: folyóiratban 1945-ben és 1994-ben közreadott cikkek elemzése és összehasonlítása alapján.

Cenzúra; Könyvtárosi hivatás; Könyvtártörténet -nemzeti; Szakirodalmi szemle [forma]

Az angol folyóirat – folytatva a „60 év legjobb könyvtártudományi írásai” sorozatot – négy cikkét adja közre ismét: első évfolyamából (1945) hármat, az ötvenedikből (1994) pedig egyet; ezeket veti össze és elemzi a szóban forgó ötödikben amerikai szerzőnk.

Amikor a folyóirat indult, éppen véget ért a második világháború, az ötvenedik évfolyam megjelenésekor pedig teljesen megváltozott a világ képe. Nem meglepő tehát, ha az írások között hasonlóságok találhatók; 1945-ben a két amerikai és a lengyel szerző fellélegezhetett, hiszen a borzalmak véget értek, és a háborús évek szűkössége és pusztításai után helyreállt a normális élet a könyvtárakban; mindhárom cikk optimista hangvételű.

Az 1994-ben megjelent közlemény is optimista: az egyesített Németországban is megváltozott az élet, az addigi titkok már nem voltak azok többé. Mindkét korszakra az volt a jellemző, hogy a sanyarú idők múltával a könyvtárosok egy jobb jövőben bíztak – bár ez nem bizonyult tartósnak.

H. M. Lydenberg és D.J. Comins az Amerikai Könyvtáros Egyesület nemzetközi kapcsolatok hivatalának tevékenységét, illetve a háborús károkat szenvedett könyvtárakat segítő bizottság programját (*The Joint Committee on Books for Devastated Libraries*) ismertetik, míg a lengyel Maria Danilewicz

cikke számszámra sorolja fel a szétdúlt, elpusztított könyvtárakat, és ismerteti a nácik okozta könyvpusztítást (*The post-war problems of continental libraries*).

A második világháború után az amerikai szakmai közönség továbbra is törődött a világ más tájain működő könyvtárakkal; az ALA 9,5 millió dollárt fordított nemzetközi programokra a háború befejezésétől a nyolcvanas évek végéig, de az IFLA is jelentős szerepet játszott a nemzetközi kapcsolatok újjászervezésében és a globális szakmai közösség összefogásában. (A kilencvenes évek újabb fellendülést hoztak a segítségnyújtásban: elsősorban Kelet- és Közép-Európa országai élveztek ennek előnyeit, de ma már Afrika is a figyelem középpontjába került, s hamarosan a Közel-Kelet is sorra került.)

A kilencvenes évek elején drámai változások zajlottak a rendszerváltó országokban élők információellátásában az egykori szocialista és szovjet államokban is. Az Európai Közösség és az Európai Bizottság számos programot indított a régió – és az ezt igénylő nyugati országok – számára. Az amerikai Kongresszusi Könyvtár a volt szocialista országok parlamenti könyvtárainak nyújtott jelentős segítséget, de a Mellon- és a Soros-Alapítvány is komoly összegekkel támogatta ezen országok könyvtárait.

A cikk befejező része *L. Mertens* cikkét ismerteti, amely az NDK-ban készült és titkosnak minősített disszertációk bibliográfiáját elemzi (*A state secret – dissertations in the German Democratic Republic*), és kitér a régió könyvtárainak zárt anyagaira is. Felveti, milyen jó lenne többet olvasni e korszak hozzászólásairól és annak „sötét oldaláról” – a cenzúráról –, valamint történeti és politikai háttéréről.

Írását azzal zárja, hogy napjaink terrorista fenyegetései közepette nehéz megtalálni a helyes egyensúlyt a szellemi szabadság iránti igény és a nemzetbiztonság érdekei között.

(Murányi Lajos)

Nemzeti könyvtárügy

05/301

HANNESDÓTTIR, Sigrún Klara: Library development in the electronic environment: Iceland 2005 = IFLA J. 31.vol. 2005. 2.no. 151-161.p.

Res. francia, német, orosz és spanyol nyelven

Izland könyvtárügyének fejlődése az elektronikus korban

Könyvtárügy

Izlandon az első olvasóköroket 1790-en alapították elsősorban tudósok, akik megosztották, cserélgettek egymás között a külföldről beszerzett szakirodalmat. Ezután sorra alakultak a hosszabb-rövidebb ideig élő olvasókörok azzal a céllal, hogy javítsák az életszínvonalat, és emeljék a műveltség színvonalát.

Izland *nemzeti könyvtárát* 1818-ban alakították külföldi támogatással és európai adománygyűjtő akció segítségével. 1825-ben 1545 kötetel kezdte el működését a reykjavíki székesegyház padlásterében. A könyvtár 1881-ben költözött a parlament épületébe, majd 1909-ben önálló épületbe. A nemzeti könyvtár hamarosan az izlandi kiadványok gyűjtőhelyévé vált, 1886-tól kötelezpéldány-szolgáltatásban részesül, és 1888 óta adja ki az izlandi nemzeti bibliográfiát.

Az *Izlandi Egyetemet* 1911-ben alapították három iskola összevonásával, melyeknek mind külön könyvtárai voltak. Az egyetemet először a parlament épületében helyezték el a nemzeti könyvtárral együtt. Önálló épületet 1940-ben kapott, külön hellyel a könyvtár számára. Ebben az időben az egyetemnek 280 hallgatója volt. Eleinte a könyvtár egy főállású alkalmazottal működött, de az összeolvadásakor már 33 munkatárs (26 főállású) dolgozott a könyvtárban. Az automatizálás 1986-ban kezdődött az első CD-ROM-ok megvásárlásával, és 1991-ben indult a teljesen automatizált könyvtári

rendszer, a Libertas, amely több tudományos könyvtár központi katalógusa (Gegnir) is volt egyben, többek között a Nemzeti Könyvtáré is.

A jelenlegi *Izlandi Nemzeti és Egyetemi Könyvtárat* 1994-ben hozták létre a két legnagyobb könyvtár összevonásával. Az új, egyesített könyvtár egy tágas, újonnan épített könyvtár épületbe költözött. Az új épület 13 000 m² alapterületű, felszerelve a modern kor minden vívmányával; 700 férőhelyes olvasóterem, számos számítógépes állomás áll a látogatók rendelkezésére. Ez azonban 2005-ben már nem igazán elegendő, hiszen az Izlandi Egyetemnek közel 8000 hallgatója, és 1000 munkatársa van. A könyvtárnak kettős feladata van. Egyrészt, mint nemzeti könyvtár megőrzi, és elérhetővé teszi a nemzeti örökséget, másrészt, mint tudományos könyvtár támogatja az oktatást és a kutatást.

A tudományos könyvtárak száma Izlandon 40-50 közé tehető. A legnagyobb nemzeti tudományos intézmény, amely nagyon fontos könyvtári állománnyal rendelkezik, a Tengeri Kutatóintézet. A legtöbb tudományos intézet rendelkezik könyvtárral, a kutatás és fejlesztés területén egyre fontosabb az elektronikus források szerepe.

A *közkönyvtárak* a régi olvasókörokre alapozva jöttek létre. Csak 1955-ben fogadta el az izlandi parlament az első közkönyvtári törvényt, mely szerint az országot 30 kerületre osztották. Minden kerületnek, csekély állami támogatás mellett, magának kellett megteremtenie a közkönyvtári ellátás lehetőségét. A 1976-os új könyvtári törvény a közkönyvtári ellátás működtetésének feladatát teljes egészében a helyi önkormányzatok kezébe tette. Ebben az időben 170 könyvtár működött az országban. 1997-ben fogadták el a legújabb könyvtári törvényt, amely nagy hangsúlyt fektet a lakosság információellátására, melyet számítógépek segítségével szeretnének megoldani. A törvény megszületése óta a közkönyvtárak hatalmas fejlődésen mentek keresztül. Az internetkapcsolat általánossá vált, szinte valamennyi közkönyvtár csatlakozott az or-

szágos közös katalógushoz, a Gegnirhez. A legnagyobb közkönyvtár a Reykjavíki Városi Könyvtár, mely 1923-ban nyílt meg, és 6 fiókkönyvtárral és egy bibliobusszal működik. Éves látogatóinak száma 2003-ban 651 ezer volt 1,3 millió kölcsönzött dokumentummal.

Az első általános iskolai könyvtárakat az 1970-es években hozták létre, először csak egyéni kezdeményezések útján. Az izlandi parlament 1974-ben fogadta el az oktatási törvényt, melynek egy cikkelye kötelezővé teszi az általános iskolák számára a könyvtár fenntartását. Iskolai könyvtári módszertani központot hoztak létre, mely segítette az új iskolai könyvtárak létrehozását, és jelenleg is működve beszerzi, feldolgozza számukra az igényelt dokumentumokat, online katalógust is építve.

A könyvtárosképzés 1956-ban indult, és elsődleges célja a két nagykönyvtár szakemberigényeinek kielégítése volt. A képzés hároméves és BA fokozatot nyújt, de 2004 óta MA szintű diploma megszerzésére is van lehetőség a másoddiplomás képzés keretében. Az izlandi könyvtárosok nagy része külföldi egyetemeken szerezte az MA fokozatát távoktatási formában.

2003 májusában vált elérhetővé a nagyközönség számára is a *Gegnir*, amely országos könyvtári hálózat és központi katalógus egyben. Minden könyvtárnak van hozzáférése a weben keresztül, de még nem minden könyvtár csatlakozott, és kisebb könyvtárak rekordjainak felvitele még várat magára. A katalógus ingyenesen elérhető az interneten.

A *Nemzeti Elektronikus Könyvtár* létrehozása a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár vezetésével kezdődött. A könyvtár már korábban digitalizált régi izlandi dokumentumokat, és célul tűzte ki az összes digitalizált dokumentum összegyűjtését egy állományba. Régi térképek digitalizálásával kezdődött az új projekt, majd folytatódott 150 ezer oldalnyi, az izlandi mondakörhöz kapcsolódó kéziratok anyaga és az 1920 előtti hírlapok és folyóiratok digi-

talizálásával. A digitális könyvtár a www.timarit.is weboldalon érhető el.

Az izlandi kormány által kiadott, a 2004-2007 közötti időszakra vonatkozó információs stratégia szerint a könyvtárak lényegi szerepet játszanak az információs társadalom megvalósításában, és ehhez megfelelő támogatást is kapnak a kormánytól.

(Bognárné Lovász Katalin)

05/302

FEDOROV, Viktor Vasil'evič: Kul'turnaâ i informacionnaâ politika gosudarstva: vzglâd iz biblioteki = Bibliotekovedenie. 2005. 1.no. 17-22.p.

Az állam kulturális és információs politikája a könyvtárak szemszögéből

Könyvtárpolitika; Vezetés

A világ legtöbb országában a könyvtárügy távlati fejlesztése az információs politika alkotórésze, ami a vonatkozó dokumentumokban tükröződik is. Az oroszországi gyakorlat lényegesen eltér ettől a megközelítéstől.

A nemzeti információs politika kialakulását a külföldi szakemberek a következő szakaszokra osztják.

- az 1950-1970-es években a figyelem középpontjában a tudományos információ átadása volt, szükség volt az állam aktív részvételére, nagy befektetéseire a tudományos-műszaki információs rendszerekbe;
- az 1970-1990-es években csökkentek az állami befektetések, ugyanakkor rohamosan fejlődött a magánszektor;
- az 1990-es évek elején született az információs társadalom kialakításának koncepciója, a legtöbb országban az állam központi felelőssége helyett azt az elméletet kezdték követni, hogy az optimális információellátás biztosítékát a piaci erők jelentik.

A nemzeti információs politika általános megközelítésében két szélsőséges álláspontot lehet kiemelni:

- neoliberális, amelynek képviselői szerint már az is elegendő a nemzeti információs infrastruktúra kialakításához, ha az állam nem avatkozik be a piaci versenybe;
- irányító-beavatkozó, amely szerint az államnak döntő szerepe van a verseny szabályozásában az információs piacon, ugyanakkor az állam a legnagyobb felhasználó, és jelentős pénzügyi eszközöket fordít az információs politika céljainak elérésére. Ezt a nézetet követik például Japánban.

Az elmúlt évtizedben az orosz könyvtárpolitika alakulására a legnagyobb hatást a piacgazdaság kialakulása és az információs technológia gyors bevezetése gyakorolta. A fejlődés bonyolultságát akkor látjuk, ha átnézzük az elmúlt tíz évben évenként tartott szakmai fórumok anyagait. Ezekből a következőket érdemes kiemelni:

- 1993: a könyvtárak könyvellátásának és számítógépesítésének új rendszere, nemzetközi együttműködés;
- 1994: a társadalom informatizálása és a könyvtárak szerepének elismerése;
- 1996: a könyvtárpolitika prioritása – a könyvtárak informatizálása;
- 1999: az állami politika könyvtárak tekintetében az állami kulturális politika része;
- 2001: az össznemzeti könyvtárpolitikát a föderatív, az állami, a regionális könyvtárpolitika, a nem állami szervezetek könyvtárpolitikája alkotja;
- 2004: a könyvtárpolitika az állam hatalmi és irányítási szerveinek, a társadalmi struktúráknak, az önálló szervezeteknek olyan tevékenysége, amelyet a felsoroltak céljai határoznak meg, és amely a könyvtárak/könyvtárügy korszerűsítési folyamatainak szervezésére és ösztönzésére irányul.

Az utóbbi években számos szakmai rendezvényen hangsúlyozták, hogy a Kulturális Minisztériumhoz tartozó könyvtárak maradtak meg a legjobban, konszolidálódtak és fejlődnek. Ez igaz ugyan, csak arról nem szabad megfeledkezni, hogy a Kulturális Minisztériumhoz mindössze a könyvtárak 37%-a tartozik. Ebből következik, hogy könyvtárpolitikai kérdések megoldásnál keresni kell az együttműködést a többi ágazattal, a tudománnyal, az oktatással és az információs technológiával. Ha ezt nem tartják szem előtt, valamennyi határozat a Kulturális Minisztérium szintjén marad.

A könyvtári állományok alapján az elmúlt tíz évben számos információs rendszer jött létre. Néhány ezek közül:

- LIBNET – a Kulturális Minisztérium irányítja és finanszírozza, a nemzeti és regionális könyvtárak információs forrásait egyesíti;
- RIBK (Rossziskij informacionnyj biblioteenyj konsorcium = Oroszországi Információs Könyvtári Konzorcium) a TACIS (EU) program finanszírozza, öt oroszországi könyvtár forrásait fogja össze;
- ARBIKON – 13 szigorúan önálló konzorcium és egyesülés hálózata;
- A disszertációk elektronikus könyvtára – egyedülálló információforrás, amelyet az Oroszországi Állami Könyvtár állami költségvetési eszközökből hozott létre.

A könyvtárvezetőknek az állami információs politikával szembeni elvárásait három csoportba lehet sorolni:

- Menedzseri elvárások: szorosan összefüggnek a könyvtárak finanszírozásával, valamint a könyvtárak vezetőinek jogkörével. Ez különösen aktuális, mivel kidolgozás alatt van az önkormányzati törvény.
- Szakmai elvárások: az ismert problémák mellett, mint az állománygyarapítás, a tulajdonlás vagy hozzáférés dilemmája, a legnagyobb felada-

tot az osztott könyvtári állományok és a letéti könyvtárak rendszerszintű megközelítése jelen-ti.

- a több ágazatot érintő problémák megoldásával kapcsolatos elvárások (ide tartoznak például a jogi normák, a kulturális-oktatási-tudományos szféra együttműködése, föderatív célprogramok előkészítése és megvalósítása).
- A föderatív célprogramok kritikája:
- Az „Oroszország kultúrája” nem felel meg a nevének: mint központi célprogram anyagi támogatást kellene nyújtania a jó és megalapozott feladatokhoz. Ezúttal azonban semmiféle komplex célirányosságot nem vettek figyelembe. Példaként említhető „A disszertációk elektronikus könyvtára”, amelyre 8 millió rubelt irányoztak elő. Ez az összeg 5-6 millió rubellel kevesebb, mint amennyi az évi 25 ezer disszertáció digitalizálásához szükséges. A projekt valóban állami célt szolgál, rengeteg pénzt lehet megtakarítani a több mint 50 virtuális olvasóteremből történő eléréssel, az ágazatok azonban nem vesznek részt a finanszírozásban.
- Az „Elektronikus Oroszország” célprogram a hálózatépítésre összpontosít, a tartalmat figyelmen kívül hagyja.
- Az „Oroszország információs fejlesztésének nemzeti stratégiája” c. új program az információs és hírközlési minisztérium hatáskörébe tartozik.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Lásd még 326

Központi szolgáltatások

05/303

WIMMER, Ulla: Kompetenznetzwerk für Bibliotheken – das erste Jahr = Bibliotheksdienst. 39.Jg. 2005. 2.no. 191-200.p.

Könyvtári Szakértői Hálózat – az első év

Együttműködés -belföldi; Együttműködés -nemzetközi; Központi szolgáltatások; Módszertani központ; Statisztika; Szabvány -könyvtári

Németországban a könyvtárügy országos és a nemzetközi feladatait a kilencvenes évek végéig nagyrészt a Német Könyvtári Intézet látta el, megosztva feladatát a Könyvtárszövetséggel, a nemzeti könyvtárral (Die Deutsche Bibliothek) és a közkönyvtárak Szakmai Ellátó Központjaival. A 2002-ben véglegesen megszüntetett Német Könyvtári Intézet utóda, a Könyvtári Innovációs Központ lényegesen kisebb kapacitással dolgozik, az országos és nemzetközi feladatok nagyobb részének átvételére nem volt lehetősége. A probléma megoldása érdekében azok az intézmények, melyek addig az országos könyvtárügyi feladatokat végezték, javaslattal fordultak a Kultuszminiszteri Konferenciához. Ajánlatuk lényege az volt, hogy a korábbi tervekkel ellentétben ezeket a feladatokat ne egy újonnan szervezett intézményre bízzák, hanem osszák meg a jelenleg is működő intézmények között. A jelentős költségmegtakarítással járó javaslatot 2003 novemberében minden tartomány aláírta. Az együttműködési kört Könyvtári Szakértői Hálózatnak (Kompetenznetzwerk für Bibliotheken, KNB) nevezik.

A Szakértői Hálózat célja, hogy a szövetségi és a tartományi vezetők számára tervezésükhöz és döntéseikhez információkat és adatokat szolgáltatson; megfogalmazza a stratégiai prioritásokat; erősítse, támogassa a könyvtárak nemzetközi kapcsolatait és

szerepvállalásukat; támogassa a könyvtárak innovációs és fejlesztési potenciáját.

A Szakértői Hálózat tevékenységét hattagú vezetőség koordinálja, a hálózat munkájában részt vevő hat intézmény képviselői. Jelenleg a következő feladatok ellátása történik ebben az új szervezeti formában:

1. *A német könyvtári statisztika vezetése.* – Ezt a munkát 2003-ban az észak-rajna-vesztfáliai Könyvtáros Főiskolai Központ (Köln) vette át, 2004 óta a Könyvtári Szakértői Hálózat finanszírozza. Az adatfeldolgozás kizárólag gépi úton történik.
2. *Könyvtári szabványosítás.* – A szakértői költségeknek mintegy harmadát biztosítja a Könyvtári Szakértői Hálózat, hozzájárulva a német szakemberek részvételéhez a nemzetközi munkacsoportok tevékenységében. Ezt a feladatot a megszüntetett Könyvtári Intézet helyett most részben a frankfurti Deutsche Bibliothekben működő Szabványosítási Iroda végzi, részben a Berlinben működő Könyvtár- és Dokumentációügyi Bizottság.
3. *Nemzetközi együttműködés.* – Ennek szervezési feladatait jelenleg (2004 januárjától) a Német Könyvtáros Szövetség (DBV) látja el, a tervek szerint a jövőben egy másik intézménnyel közösen: az EU-kapcsolatok a berlini Állami Könyvtár EUBAM titkárságához fognak tartozni.
4. *A Könyvtári Szakértői Hálózat szervezési feladatai.* – Az új intézmény adminisztrációját, koordinációs és kommunikációs feladatait a DBV mellett működő koordinációs munkacsoport fogja ellátni.

A Szakértői Hálózat a jelenleg ellátott feladatok mellett a jövőben újak vállalását is szükségesnek tartja, erre azonban csak akkor lesz lehetőség, ha a finanszírozás forrását is megtalálják. Három fontos feladatot látnak: 1. A 70 közkönyvtár által elindított Német Internetkönyvtár továbbfejlesztését. 2. A könyvtári statisztikára épülő BIX könyvtári in-

dex munkálatainak továbbvitelét. 3. Könyvtárügyi információs szerver létrehozása, mely a német könyvtárügy egészéről közölné a tervezési, statisztikai és információs adatokat.

A három konkrét megvalósításra váró feladat mellett a Szakértői Hálózat – anyagi helyzetének megerősödése után – távlatilag más feladatokat is lát maga előtt: a könyvtárak számítógépesítési kezdeményezéseinek ösztönzését, a könyvtár és a permanens művelődés, a könyvtár és az iskola átfogó koncepciójának kidolgozását, innovációs modellek, programok támogatását.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 322

Együttműködés

05/304

WOLDERING, Britta: TEL-ME-MOR = Dial.Bibl. 17.Jg. 2005. 2.no. 30-32.p.

A TEL-ME-MOR projekt

Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus könyvtár; Nemzeti könyvtár

2005. február 1-jén indult az Európai Bizottság IST-programjának 6. keretprogramja által támogatott új projekt, a TEL-ME-MOR (The European Library Modular Extensions For Mediating Online Resources), melynek koordinátora a német nemzeti könyvtár, a Die Deutsche Bibliothek (DDB) lett. A TEL-ME-MOR (<http://www.telmemor.net>) célja az, hogy a tíz új tagország nemzeti könyvtárai is teljes jogú tagok legyenek a *European Library*-ben, továbbá hogy az új tagállamok is bekapcsolódjanak az európai kutatási programokba.

A *European Library* (<http://www.theeuropeanlibrary.org>) az európai nemzeti könyvtárak új webszolgáltatása, amely integrált keresést biztosít azoknak

a nemzeti könyvtáraknak a katalógusaiban és gyűjteményeiben, amelyek teljes jogú tagként metaadatokot szolgáltatnak (jelenleg: Finnország, Franciaország, Hollandia, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Portugália, Svájc és Szlovénia). A keresőfelület a részt vevő országok nyelvén használható. A katalógusban való keresésen kívül bekerült a *European Library*-ba (EL) a *Gabriel* korábbi webes anyaga is, így 43 nemzeti könyvtár adatai érhetőek el benne. Az EL hosszabb távú célja az összes európai nemzeti könyvtár integrálása; 2005 áprilisa óta kilenc új tagországgal áll már összeköttetésben, a projekt folyamán pedig újabb tíz régi tagország fog csatlakozni hozzá.

A tíz új tagország szervezeteinek és intézményeinek az európai uniós fejlesztési programokba való bekapcsolására tájékoztató kampányokat terveznek, melyek nem csak a közgyűjteményi szférára, hanem a képző és állami intézményekre, politikai döntéshozókra, kutatókra, valamint az információ-technológia területén működő kis- és középvállalkozásokra is irányul majd.

A TEL-ME-MOR-projekt feladatait négy munkacso-magra osztották:

1. a kutatási tevékenység igényeinek felmérése a tíz új tagországban – vezetője a cseh nemzeti könyvtár;
2. a nemzeti dokumentumokhoz való hálózati hozzáférés fejlesztése – vezetője a holland nemzeti könyvtár;
3. a hálózat többnyelvűségének fejlesztése – vezetője a szlovén nemzeti és egyetemi könyvtár, valamint a Schweizerische Landesbibliothek (Bern);
4. a kutatási együttműködés információs hálózatának kiépítése és marketingje – vezetője az észti nemzeti könyvtár (amely a projekt PR-felelőse is egyben).

A TEL-ME-MOR-projekt két évre szól, és 1,4 millió euróval gazdálkodik. A konzorciumban a koordinátor DDB mellett 15 tag vesz részt: a tíz új tagállam

nemzeti könyvtára (illetve fenntartó minisztériumuk), az Európai Nemzeti Könyvtárak Konferenciája (CENL), továbbá egyéb partnerek (a holland, a svájci nemzeti könyvtár, a British Library és az Eremo srl nevű olasz tanácsadó cég, a projekt tudományos koordinátora).

(*Murányi Lajos*)

05/305

GRZEMPA, Ewa – LOKAJ, Janusz Maciej: Zehn Jahre grenzüberschreitende Zusammenarbeit der öffentlichen Bibliotheken der Euroregion Neisse = Bibliotheksdienst. 29.Jg. 2005. 3.no. 331-334.p.

A közkönyvtárak határokat átszelő együttműködésének tíz éve (1993-2003) a Neisse eurorégióban

Együttműködés -nemzetközi

A lengyel, német és cseh határ találkozáspontjánál fekvő terület, a Neisse menti eurorégió könyvtársai között intenzív szakmai kapcsolat jött létre. Az együttműködés kezdete az 1970-es évekre nyúlik vissza, akkor azonban a pártszemponatok meghatározták a kooperáció jellegét is. Az 1989/90-es politikai változások után a kapcsolatok új alapokra épültek. A lengyel Jelenia-Góra városi (akkor: járási) könyvtára 1993-ban együttműködést kezdeményezett a közkönyvtárak drezdai Szakmai Ellátó Központjával, majd két évvel később Liberec Tudományos Könyvtárával.

Az első lengyel-német könyvtárosi együttműködési szerződés 1994/95-re szól, és főleg szakmai tapasztalatszerzésre, könyvtári kiadványok és információs anyagok cseréjére terjedt ki. A jelenlegi (2004/2005-re szóló) háromoldalú szerződés témaköre gazdagabb, magában foglalja kongresszusok tartását, közös publikációkat könyvtári szakfolyóiratokban, német, lengyel, szorb és cseh nyelvű különgyűjtemények kialakítását és közös kiállítások szervezését.

Az elmúlt tíz év együttműködésének legfontosabb eredményei:

- Hét közös könyvtári kongresszus rendezése lengyel, cseh és német könyvtárosok részvételével
- Négy közös kiadvány: Tájékoztató a régió könyvtárainról; Tájékoztató e könyvtárak információszolgáltatásairól; Nyelvi kalauz a régió könyvtárainak használatához három nyelven; Háromnyelvű illusztrált könyvtárhasználati kalauz gyerekek részére.
- Illusztrációs verseny szervezése gyerekek és fiatalok részére. Témája: „Az Óriáshegység szellemei: Krakonoš – Rübenzahl – Rzepior.” Több mint kétszáz fiatal küldött be festményt, rajtot vagy szobrot, ezek javát a lengyel, cseh és német könyvtárakban kiállították.
- Jelenia Góra és Liberec könyvtára német kiadótól 6000 kötet könyvet kapott, (60 ezer EU értékben) nyelvi különgyűjteményük részére. A könyvek intenzív igénybevétele nyomán várható, hogy német részről a projekt folytatása következik.

(Katsányi Sándor)

05/306

DEL CORNO, Andrea: L'Italian Studies Library Group (ISLG): attività e collaborazione tra biblioteche inglesi = Boll.AIB. 44.vol. 2004. 4.no. 501-502.p.

Az olasz érdekeltségű angol könyvtárak tevékenysége és együttműködése

Együttműködés -belföldi; Együttműködés -nemzetközi; Könyvtártudományi tájékoztatás

Az *Italian Studies Library Group* (ISLG) mint a jelentős olasz érdekeltséggel rendelkező angol könyvtárak együttműködésének formája 2001-ben jött létre a British Library égisze alatt. Célja, hogy az olasz tanulmányokat segítő központ legyen bármilyen típusú könyvtárak számára; hogy a brit könyvtárakban található, olasz vonatkozású gyűjteményekről információkat szerezzen és terjesszen; hogy kvalifikált olvasók minél szélesebb rétegét be-

vonva teremtsen alkalmat megbeszélésekre és találkozásokra az érdekeltek körében; hogy bátorítsa a különböző intézmények közötti együttműködést; hogy együttműködjön más hasonló csoportokkal. Tevékenységében egyetemi könyvtárak (London, Cambridge, Manchester, Reading, Warwick stb), a British Library, a skót nemzeti könyvtár, és más intézmények (pl. *The London Library*, *Natural History Museum*) vesznek részt. Az ISLG évente általában kétszer ülésezik (ezek egyike tematikus rendezvény), hírlevelet ad ki, és honlapot (www.bl.uk/collections/wider/italian/italianstulib/html) tart fenn.

(Mohor Jenő)

05/307

MARTIN, Di: InforM25: the M25 Consortium initiatives on resource discovery = New Rev.Acad.Lib. 10. vol. 2004. 2.no. 139-153.p.

InforM25, az M25 konzorcium kezdeményezései online tájékoztatási források felderítésére

Egyetemi hallgató; Együttműködés -belföldi; Online információkeresés; Referenz; Tájékoztatási eszköz

InforM25 néven a hallgatók, oktatók és kutatók számára online forrásokat közvetítő szolgáltatást hoztak létre a London környéki felsőoktatási könyvtárak 150 tagú M25 konzorciumának keretében, amelyhez más közgyűjtemények is csatlakoztak, és amely közel egymillió használó számára szolgáltat. Az InforM25 négy integrált szolgáltatást nyújt egy közös interfészen: Find-a-Library (kb. keresd meg a megfelelő könyvtárat), Visit-a-Library (keresd fel a könyvtárat – jelenleg még kísérleti fázisban), Search Catalogues (keress a katalógusokban) és Union List of Serials (ULS, időszaki kiadványok központi katalógusa) néven.

A megfelelő könyvtár kiválasztása egy Minerva-adatbázis segítségével történik, a gyűjtemény erősségei és földrajzi szempontok alapján. A katalógusokban való keresés egyszerre több tagkönyvtár katalógusát felhasználva történik (Z39.50 technológiá-

val; szerző, cím, tárgy, kulcsszó és szabványos azonosító szerinti kereséssel; időszaki kiadványokra is lehet keresni. A kiválasztott könyvtárat a használók felkereshetik vagy könyvtárközi kölcsönzést kezdeményezhetnek saját könyvtáruk bevonásával. A szolgáltatás jövőjére nézve a következő kérdésekkel kell foglalkozni: több adatbázis közös lekérdezése, az üzleti webes keresőszolgáltatások térhódítása, szabványos megoldások alkalmazása, országos forrás-felderítési kezdeményezések, a nyilvános hozzáférésű folyóiratok és az online intézményi archívumok fejleményei, a virtuális tanulás környezet. Az új trendek között a digitális teljes szövegek felkutatása, a más szolgáltatásokkal való integráció, a személyre szabott szolgáltatások merültek fel. A használók elvárásai így foglalhatók össze: gyors, egyszerű, személyre szabott, teljes szövegű online szolgáltatás bármikor és bárhol.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 303, 313, 316, 322, 331, 374, 386

Könyvtárosi hivatás

05/308

GLEYZE, Alain: Quelles compétences pour les bibliothécaires? Diversité des fonctions et référentiels = Documentaliste. 41.vol. 2004. 6.no. 22-25.p.

Milyen jártasságokra van szükségük a könyvtárosoknak? Funkciók és irányelvek

Irányelvek -könyvtári; Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Munkakör

A könyvtárosi tevékenységekre és jártasságokra vonatkozó irányelvek elkészítése értékes segítséget jelent a könyvtárosképzési és továbbképzési kurzusok kialakítása vagy átszervezése során. Ám két tényező nagyban akadályozza ezt a törekvést: a könyvtárosok egyre szélesebb körűen jellemzik a

saját munkájukat, aminek az a kockázata, hogy „el-mossák” szakmájuk határvonalait és jellegzetességeit; másrészt rengeteg olyan mindennapi, nem szakmai teendővel is foglalkoznak, amelyek elvégzése elkerülhetetlen. Hogyan lehet akkor olyan irányelveket kidolgozni, amelyek szilárd alapot jelenthetnek a képzés megtervezéséhez vagy átalakításához?

(Autoref.)

05/309

ANDREWS, Anne M. – ELLIS, David: The changing nature of work in library and information services in the UK: An analysis = Educ.Inf. 23.vol. 2005. 1/2.no. 57-77.p. Bibliogr. 31 tétel.

A könyvtári és információs munka változó természete az Egyesült Királyságban: elemzés

Dokumentáló -felsőfokú; Felmérés [forma]; Könyvtárosi hivatás; Munkabér, alkalmazás; Munkakör

A tanulmány arról a kutatásról számol be, amelynek célja az információs szakemberek képességeinek-készségeinek meghatározása volt, feltárva a könyvtári és információs munka hasonlóságait és különbségeit is. A téma 2002 áprilisa, az angol könyvtáros egyesület (Library Association) és az Információs Szakemberek Intézete (Institute of Information Scientists) egybeolvadása óta különösen időszerű. A szerzők a két hivatás olyan hasonló területeit vetették egybe, mint az egyre növekvő fontosságú információtechnológiai, menedzsment ismeretek, a használókkal való kapcsolat, és olyan különbözőeket, mint például az információs munkában az aktív információközvetítés hangsúlyozása. A tanulmány röviden összefoglalja, az eredmények hogyan hathatnak a két hivatás gyakorló szakembereire.

(Autoref.)

05/310

HEIMER, Gail L.: Defining electronic librarianship. A content analysis of job advertisements = Public Serv. Q. 1.vol. 2002. 1.no. 27-43.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Az elektronikus könyvtáros munkakörével összefüggő feladatok, képesítési és egyéb követelmények meghatározása álláshirdetések tartalom-elemzésével

Elektronikus könyvtár; Képesítés; Könyvtáros -felsőfokú; Könyvtárosi hivatás; Pályázat -állás betöltésére

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A technológiai fejlődés mélyreható változásokat idéz elő a könyvtárakban. Az új elektronikus környezet sok „ága-boga” miatt egyre szélesebb körű szaktudásra van szükség. Ennek az úrnek a betöltésre újabban két új munkakör jelent meg az amerikai könyvtárügyben: az „electronic services librarian” és az „electronic resources librarian”. Az ún. elektronikus könyvtárosi munkakör feladatainak, képzettségi követelményének, szervezeti és fizetési jellemzőinek alakulása céljából a szerző megvizsgálta az *American Libraries* 1989–1998-as számainak álláshirdetési rovatát. A cikk ennek a kutatásnak az eredményeit foglalja össze.

(Autoref. alapján)

05/311

TONKERY, Dan: Seven helpful steps to get you to the top = Inf.Outlook. 9.vol. 2005. 9.no. 20-21.p.

Hét hasznos tanács ahhoz, hogy magasabb pozícióba jussunk

Továbbképzés; Vezetés

A szerző 35 éves pályafutása során igazán imponáló karriert futott be. Vezető posztot töltött be a Nemzeti Orvosi Könyvtárban (National Library of

Medicine), dolgozott az UCLÁ-nál (University of California, Los Angeles) igazgatóhelyettesként, majd átlépett az üzleti szférába, ahol elnöke volt a Faxon Corporation-nek, elnöke és vezérigazgatója a ReadmoreInc. részvénytársaságnak, alapítója és elnöke a Horizon Information Services vállalatnak. 2001 óta az EBSCO üzletágfejlesztéssel foglalkozó alelnöke. A törekvő és céltudatos fiataloknak tehát érdemes odafigyelni tanácsaira.

Első jó tanácsa: „alapozd meg szakmai erősségeidet”. Jó, ha az ember több területen is szakértővé képezi magát – ő például biológiai és számítástechnikai alapképzettsége mellett bőségesen szerzett szerződés-kötési és pénzügyi tapasztalatokat is. Ezen kívül nélkülözhetetlennek vallja a jó kommunikációs készséget, a széles körű számítógépes ismereteket. Életében meghatározó volt a bibliográfiai számbavétel – melyet „sötét korokban” katalógizálás néven ismertek – jelentőségének felismerése. Ez alapozta meg sikert hozó információszervezési képességeit.

Kapcsolatok, kapcsolatok, kapcsolatok! Már pályád kezdetén kezd építeni szakmai kapcsolataidat – tanácsolja. Ez legyen állandó folyamat, hiszen az emberek előbb-utóbb nyugdíjba mennek, és helyettük új kollégákat kell bevonnai a személyes hálózatba. A szerző maga jól ismerte például a legjelentősebb amerikai könyvtárak igazgatóinak utolsó hat nemzedékét.

Ahol csak lehet, önkéntes munkát kell vállalni, lehetőleg olyat, melyben az irányítást, vezetést is gyakorolhatjuk. Bármennyire is újnak, bonyolultnak is tűnik egy-egy önként vállalt feladat, vágjunk bele, és gyűjtsünk minél több tapasztalatot. Ha sikerrel oldottuk meg, elismerést és ismertséget fogunk szerezni kollégáink körében. Tonkery legmegbízhatóbb „harcostársait” különböző szakmai testületekben és bizottságokban szerezte.

Az ismeretlentől és a kudarcélménytől való félelmünkben gyakran a végsőig ódzkodunk a kockázatvállalástól. Pedig kockázat nélkül nincs nyereség – az eredményes emberek minden nap kockáztatnak. Tanulni pedig legjobban a sikereinkből és a hibáinkból tudunk.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni a folyamatos – élet-hosszig tartó – tanulást. Minden új feladat új készségeket, új tudást igényel.

És ha valami mégsem úgy sikerül, ahogy szeretnénk? Vagy úgy gondoljuk, jelenlegi helyünkön már nem tudunk újat tanulni, fejlődni? Mindannyiunknál elérkezhet a pillanat, mikor úgy érezzük, megrekedtünk szakmai pályánkon. Ez az a pont, mikor túl kell lépniünk veszteségeinken, és tovább kell állnunk.

A legfontosabb tanács pedig, hogy válasszunk magunknak mentort szakmánk sztárjai közül. Keresjük a lehetőséget a bemutatkozásra – erre kiváló lehetőséget adhatnak például az országos szakmai rendezvények. Célszerű több területen is támogatóra szert tenni. Tonkery büszkén emlékszik vissza, hogy mentorai a legjobbak közül kerültek ki. És a tapasztalatok hatására ma már ő az, akihez tanácsért, támogatásért fordulnak a mai ifjú könyvtárosok.

(Fazokas Eszter)

Lásd még 292, 294

Oktatás és továbbképzés

05/312

KIM, Hak Joon – KUSACK, James Michael: Distance education and the new MLS: The employer's perspective = J.Educ.Libr.Inf.Sci. 46.vol. 2005. 1.no. 36-52.p. Bibliogr.

A távoktatás és az egyetemi könyvtári végzettség: a munkaadók elvárásai

Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtáros-utánpótlás; Munkabér, alkalmazás; Távoktatás

A távoktatás egyre inkább központi szerepet játszik a könyvtárosképzésben. Növekvő jelentősége ellenére még kevés vizsgálat foglalkozott azzal, hogyan

vélekednek a munkáltatók ezekről a programokról és az ott végzettekről. A tanulmány szerzői kérdőív felmérést végeztek 202 olyan könyvtár részvételével, amelyek álláshirdetést adtak fel a LIBJOBS levelezőlistára kezdő vagy alacsony szintű könyvtárosi munkahelyekre. A vizsgálat számos fontos megfigyelést eredményezett. Először is, annak ellenére, hogy a távoktatási programok az elmúlt évtizedben egyre szaporodtak, hatásuk a könyvtárosi munkaerőpiacra viszonylag jelentéktelen maradt. Másodsor: a könyvtári munkaadók nem tesznek különbséget a távoktatás és a hagyományos oktatás keretében végzettek között. Mindazonáltal néhány munkáltató kétségét fejezte ki a távoktatási programok minőségével kapcsolatban, és kifogásolta a szociális és kommunikációs készségek elsajátításának csekély lehetőségét. Végül sok munkáltató úgy véli, hogy a gyakorlati könyvtári ismereteknek is helyet kell kapniuk a távoktatási programokban.

(Autoref.)

05/313

HARRIS, Colin: NoWAL: developments in staff development and training and procurement of e-books = New Rev.Acad.Libariansh. 10.vol. 2004. 2.no. 119-127.p.

A NoWAL konzorcium tevékenységéből: a személyzet fejlesztése és képzése, e-könyvek beszerzése

Állománygyarapítás; Egyetemi könyvtár; Együttműködés -belföldi; Elektronikus könyv; Minősítés; Tapasztalatcsere; Továbbképzés

Anglia észak-nyugati részének felsőoktatási könyvtárait tömöríti a *North West Academic Libraries – NoWAL* konzorcium. 2000-ben alapították a manchesteri egyetemi könyvtári konzorcium (CALIM) tagjai és a régió más könyvtárai. Jelenlegi 14 tagja összesen kb. 10 millió kötetet és 50 ezer folyóiratcí-

met tartalmaz, használóik népessége megközelíti a negyedmilliót.

Működésének egyik kiemelkedő területe a személyzet képzése és továbbképzése. Az évente kb. 40 alkalmat tartalmazó általános program részben személyiség és szakmai fejlesztő (pl. emocionális intelligencia, gyorsolvasás stb.) részben újdonság-ismerető (pl. a blogok és a könyvtár), részben menedzsment (elsősorban újonnan kinevezett, illetve alacsonyabb szintű vezetők számára) tematikájú foglalkozásokból áll. A CLIP (*Certificate in Library and Information Practice*) programot a könyvtári végzettséggel nem rendelkező munkatársak számára fejlesztették ki. Az egységekből álló, kreditrendszerű tanfolyam témái: olvasószolgálat, hátrányos helyzetűek segítése, szóbeli és írásbeli kommunikációs készségek 30 órában); illetve (60 órás, kétszeres kreditpontot érő tárgyak) információtechnológiai, internetes készségek, önmagad és mások irányítása, oktatási és tanulási készségek. Ma a NoWAL szervezi az eredetileg a Manchester városi egyetem által indított, majd a CALIM által is folytatott alaptanfolyamot (*CALIM Standard Professional Training Programme*). Külön továbbképzést tartanak a felsőbb vezetőknek, melyek a költségvetés, menedzsment és vezetői kvalitások, tervezési és menedzsment-szolgáltatások témáit tekinti át.

A konzorciumok fontos célkitűzése az állomány közös építése és használata: ennek jelentős lépését tette meg a NoWAL, amikor 30 hónapra (2006 júliusáig) megszerezte a netLibrary szolgáltatást, amely több mint 12 ezer árazott és 3800 szabadon hozzáférhető elektronikus könyvet tartalmaz (valamennyihez az OPAC-ban megjeleníthető MARC rekord jár). A dokumentumok egy része a szerződés lejártá után a konzorcium tulajdonában marad.

(Mohor Jenő)

Lásd még 308, 311, 363

Szabványok, normatívák

05/314

TAJOLI, Zeno: DOI: uno strumento per costruire la biblioteca digitale = Boll.AIB. 45.vol. 2005. 1.no. 75-84.p. Bibliogr. 34 tétel.

Res. angol nyelven

DOI: a digitális könyvtárak építésének egyik eszköze

Dokumentumazonosítás; Elektronikus publikáció; Szabvány

A digitálisobjektum-azonosító (*Digital Object Identifier – DOI*) nem tudományos alapokon és nem tudományos célokkal jött létre, hanem a szerzői jogok által védett digitális dokumentumok kiadóinak és internetes terjesztőinek szükségleteit hivatott kielégíteni. A DOI valójában egyben az ANSI/NISO Z39.84-2000 számú szabványa is. Szintaxisa rendkívül egyszerű, mindössze egy /-lal elválasztott két számsorból áll, melyek közül az első az adott DOI-t létrehozó szervezethez kapcsolódik, a második jelentés nélküli. Eredeti javaslata az amerikai kiadók egyesületétől (*Association of American Publishers – AAP*) származik 1996-ból, és olyan közös alapként jelent meg, amely az összeköttetést teszi lehetővé a különböző azonosító rendszerek (ISBN, ISSN, PII, SICI stb.) között. Mivel az AAP közvetlenül nem kívánt foglalkozni a DOI-val, 1998-ban e célból létrejött az *International DOI Foundation* (IDF).

A DOI-val különösen 1997 és 2002 között, a kezelésére és elősegítésére szolgáló infrastruktúra kialakítása idején foglalkoztak sokat. Felmerült, hogy a DOI kereskedelmi jellege a felhasználók számára kedvezőtlen tulajdonságokat is rejt, ezért jobb lenne azt a jogokat kezelni kívánóakra hagyni, a könyvtárak pedig teremtsék meg a saját azonosító rendszerüket. Lévén a DOI jelentés nélküli számsor, szükségessé vált metaadatok kisebb-nagyobb együttesével összekapcsolni, e célra az *Idecs* keretrend-

szert dolgozták ki. Míg a DOI eredeti célja mindössze annyi volt, hogy egy DOI-hoz egy URL járuljon, semmi több, a használók azt kívánták, hogy egy azonosító több célra is felhasználható legyen. Az IDF tanulmányi és fejlesztői tevékenysége kezdettől erre irányul, és különösen akkor erősödött meg, amikor a CrossRef megkezdte szolgáltatását széles felhasználói körnek kínálni. Ennek egyik eredményeként integrálták az OpenURL szabványt. 2002-ben javaslat született a DOI-hoz egy egységes forrásazonosító (*Uniform Resource Identifier – URI*) kidolgozására, azonban az IDF nem tudta véghezvinni mindazt a munkát, ami az internetes szabvánnyá váláshoz szükséges, így az URI-tervezet hivatalosan immár nem létezik. Ami a DOI jövőjét illeti, kihívója és versenytársa valószínűleg a nyílt archívumoknak az OAI-PMH (*Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting*) protokollban megjelent azonosítója lesz, bár az a DOI-nál kevésbé robusztus. A jövőbeli helyzet alighanem a kapcsolódó szolgáltatások minőségétől és a nyílt archívumok elterjedésétől függ.

(Mohor Jenő)

05/315

SHREEVES, Sarah L. – HABING, Thomas G. – HAGEDORN, Kat [et al.]: Current developments and future trends for the OAI Protocol for Metadata Harvesting = *Libr.Trends*. 53.vol. 2005. 4.no. 576-589.p. Bibliogr.

A metaadatok begyűjtésére szolgáló OAI protokoll új fejleményei és jövőbeni fejlődési irányai

Gépi dokumentumleírás

Az Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH) nevű protokoll 2001-es bevezetése óta széleskörűen elterjedt. A különféle elektronikus archívumok egyesített elérése kifejlesztett, „metaadat-begyűjtés”-re épülő eszközről azóta bizonyosodott, hogy széles körű használó igények kielégítésére alkalmas. A két évvel ezelőtt megjelent 2.0 változat óta sok érdekes fejlesztés tör-

tént, az érdeklődő használói csoportok igényeik megfelelően. A jelenlegi fejlesztés azt célozza, hogy az OAI protokoll túllépjen a hagyományos metaadat-gyűjtés keretein, ám ezzel kapcsolatban még mindig komoly kihívásokkal kell szembenéznük a szolgáltatóknak. A cikk áttekinti az OAI jelenlegi kereteit, és végiggondolja a jövőbeli fejlesztés irányait.

(Autoref. alapján)

05/316

GUERRINI, Mauro: Verso un codice internazionale di catalogazione. Dieci domande a Barbara Tillet = *Boll. AIB*. 45.vol. 2005. 1.no. 9-15.p.

Res. angol nyelven

Egy nemzetközi katalogizálási szabályzat felé. Tíz kérdés Barbara Tillethez

Dokumentumleírasi szabályzat; Együttműködés -nemzetközi; Gépi dokumentumleírás

A 2003-as frankfurti szakértői összejövetellel (*IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code – IME ICC*) megkezdődött az a folyamat, amely az 1961-es párizsi alapelvek elemzése és az azóta született fontosabb katalogizálási szabályzatok (európaiak és az AACR2) összevetése alapján eljut egy új nemzetközi katalogizálási kódex kimunkálásához.

A 2004-es IME ICC2 (Buenos Aires) után B. Tillet (az IFLA *Bibliographic Division* és az IME ICC elnöke, az AACR *Joint Steering Committee – JSC* – tagja) válaszaiban kifejtette, hogy a katalogizálás hozzáadott értéknek tekintendő, mely kiegészíti a metaadat-sémákat és a keresőgépek működését. A metaadat-szabványok csak a regisztrálandó adatok típusát határozzák meg, de általában nem írják elő az adattartalmak strukturálásának módját, és azt sem, hogy az illető adatot milyen forrásból állapítsa meg a leíró. Az ISBD-k már arra is rámutatnak, hogy milyen adatokat, milyen sorrendben illesszünk a leírásba, s hogy milyen típusú adatnak mi a fő forrása. A katalogizálás gazdagabbá teszi az

információforrás leírását és a hozzáférési pontokat (amelyeket a Google és a Yahoo mellett újabban fejlődő keresőgépek is használni tudnak), és a katalógizálás hordozza az *authority control* értékét is, ami a visszakeresés és a csoportosítás pontosságát garantálja.

A latin-amerikai szakértők az IME ICC2-n elfogadták a frankfurti elveket, néhány kiegészítő és módosító javaslatukról most folynak az egyeztető tárgyalások. A folyamat az egész világot át akarja fogni, talán a Közel-Keleten is, majd 2006-ban Ázsiában (Szöul) lesz összejövetel, így remélhető, hogy 2007-re, az afrikai összejövetelekre elkészül a tervezet, mely előreláthatólag három részből: a nemzetközi katalógizálási kódex elveinek megfogalmazásából, egy glosszáriumból, mely az elvekben használt fogalmakat tisztázza és a jövőbeli szabályzatra vonatkozó ajánlásokból áll majd. Minden szakértői csoport egyetértését meg kell szerezni, és ez időigényes, a költségek csökkentése érdekében pedig az összejövetelek az IFLA-kongresszusokhoz vannak kötve, így a korábbi befejezés nem lehetséges.

Ugyancsak 2007-re várható az AACR revíziójának eredményeként létrejövő új szabályzat (jelenleg ajánlott címe szerint *Resource Description and Access* – forrásleírás és hozzáférés), amely a szándékok szerint az IFLA nemzetközi katalógizálási elvein alapul majd. Az eddigi munkálatok alapján egyetlen területen sem merült fel ellenmondás, vagy ellentét. Az AACR2 JSC szoros munkakapcsolatban áll az IFLA-val és az *ISBD Review Group* pppal, így minden esély megvan a szabályzat és az elvek összhangjának fenntartására.

(Mohor Jenő)

Az egységesített besorolási rekordok funkcionális követelményeinek elméleti modellje

Besorolási adatok jegyzéke; Dokumentumleírási szabályzat

Öt évvel az FRBR megjelenése után az IFLA UBCIM FRANAR (*Functional Requirements and Numbering of Authority Records*) elnevezésű munkacsoportja kidolgozta az egységesített besorolási adatok rekordjai funkcionális követelményeinek elméleti modelljét. Az 1998-ban alakult munkacsoport fő célja volt, hogy:

1. meghatározza az „authority rekordok” funkcionális követelményeit, folytatva azt a munkát, amit az FRBR végzett a bibliográfiai rekordok tekintetében;
2. tanulmányozza az ISADN (*International Standard Authority Data Number*) megvalósíthatóságát és használatát, használóinak körét, azon authority rekord típusokat, amelyek számára szükségesek, vizsgálja ezen azonosító kód struktúráját és kezelésének típusát;
3. működjön együtt az authority fájlokkal foglalkozó más munkacsoportokkal.

A tervezetet, mely nyitott a nemzetközi szakértők kommentárjainak fogadására, ám nehezen képzelhető, hogy szerkezetében gyökeres változások következzenek be, G. Patton mutatta be az IFLA múlt augusztusi konferenciáján Buenos Airesben. Az FRBR-hez hasonlóan ez a modell is entitásokon alapul és tizenhat, a szerzővel, címmel, a művel, a kifejezéssel és a fizikai megjelenéssel és a példánnyal kapcsolatos entitást, valamint az azokhoz kapcsolódó attribútumokat és az entitások relációit határozza meg, a leírás besorolási adatai tekintetében, de nem elemzi a tárgyi feltárás authority rekordjait.

(Mohor Jenő)

Lásd még 323

05/317

SARDO, Lucia: Functional requirements for authority records. Un modello concettuale = Boll.AIB. 44.vol. 2004. 4.no. 455-470.p.

Res. angol nyelven